



**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Państwowa Agencja Atomistyki

Author: Arkadiusz Łapajski, Szymon Wiórkowski

Citation style: Łapajski Arkadiusz, Wiórkowski Szymon. (2013). Państwowa Agencja Atomistyki. W: A. Gronkiewicz, A. Ziółkowska (red.), "Agencje i podmioty podobne w strukturze administracji publicznej" (S. 186-195). Katowice : Forma Studio; Uniwersytet Śląski w Katowicach.



Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).



UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH



Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego



Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Arkadiusz Łapajski, Szymon Wiórkowski

Państwowa Agencja Atomistyki

1. Uwagi ogólne

Człowiek od zawsze interesował się światem. Pokonując kolejne bariery wynalazł światło, stanął na księżycu, czy w końcu okiełznał energię atomową. Współczesny problem atomu – jego geneza i początek – sięgają zamierzchłych czasów, bowiem już na 500 lat przed narodzinami Chrystusa, powstała teoria atomizmu. Materialistyczny pogląd na otaczające życie zapoczątkowany przez Leucypa został ukształtowany w ostatecznej postaci świata starożytnego przez Demokryta. Ten starożytny filozof, o niebagatelnym zakresie wiedzy napisał wiele dzieł i traktatów, które niestety nie zachowały się do czasów współczesnych. Dzięki starożytnym, wiadomo jednak, iż jego pisma to nie tylko traktaty etyczne, ale także prace naukowe z pogranicza współczesnej fizyki dotyczące wszechświata, planet czy dźwięków. Szczególną pozycję zajmuje „Atomistyczna teoria materii” – wyróżniająca Demokryta na tle innych filozofów. Teoria atomów powstała w starożytności – jako niepodzielnych i niezmiennych cząstek, które poruszając się doprowadzają do nowego układu świata. Obecnie jest stwierdzone naukowo, iż istnieje kilkadziesiąt rodzajów atomów, a nie jak uważał Demokryt nieskończona ich ilość⁵⁹⁰. Po Demokrycie jego poglądy kontynuowali jak Robert Boyle, Isaac Newton czy John Dalton. Jednak początki nowoczesnej koncepcji atomizmu wiąże się z Antoine Lavoisierem, znanym z odkrycia prawa zachowania masy oraz Dmitrij Mendelejewem, który w roku 1869 opublikował swój układ okresowy pierwiastków. W połowie XX wieku odkryto jak wykorzystać energię drzemącą w atomach. Austriacka fizyk jądrowa Lise Meitner, w roku 1939 odkryła reakcję rozszczepienia atomu, w wyniku której dochodziło do uwolnienia ogromnych ilości energii. Energia ta została wykorzystana w bombie atomowej zbudowanej w 1945 roku przez Amerykanów. W połowie lat 50-tych na całym świecie zaczęły powstawać elektrownie atomowe, w których energia wyzwalamy podczas reakcji rozszczepienia wykorzystana została do wytwarzania energii elektrycznej. Niespełna 60 lat później energetyka jądrowa staje się źródłem 14% energii elektrycznej na świecie⁵⁹¹.

W Polsce od roku 2005 ponownie następuje powolny powrót do zaniechanego kiedyś programu energetyki jądrowej. Umowy międzynarodowe oraz zagrożenie energetyczne wymuszają szukanie nowych rozwiązań, a w dobie renesansu energetyki jądrowej może to być szansa dla Polski na stosunkowo tanie – w późniejszym etapie – rozwiązanie zapotrzebowania energetycznego w kraju. Dokument „Polityka energetyczna Polski do 2025 roku”⁵⁹², który został przyjęty przez Radę Ministrów dnia 4 stycznia 2005 roku to zaledwie początek. W dokumen-

cie tym można przeczytać, iż „ze względu na konieczność dywersyfikacji nośników energii pierwotnej oraz potrzebę ograniczenia gazów cieplarnianych do atmosfery uzasadnionym staje się

590 W. Tatarkiewicz, Historia filozofii. Tom pierwszy. Filozofia starożytna i średniowieczna, Warszawa 1983, s. 47-53.

591 <http://www.iaea.org/pris/> Power reactor information system (ang.). Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej. [dostęp na dzień: 16 lutego 2012].

592 <http://wmae.pl/userfiles/file/Do%20pobrania/polityka%20energetyczna%20polski%20do%202025r.pdf> [dostęp na dzień 23 maja 2013r.]

wprowadzenie do krajowego systemu energetyki jądrowej” – co jednoznacznie można określić jako powrót do koncepcji wykorzystania tego źródła energii, a zarazem początek polskiego programu jądrowego. Realizacja programu wymaga nie tylko nakładu finansowego, ale także wysiłku społeczeństwa oraz organów działających na gruncie energetyki jądrowej, takich jak Instytut Polskiej Energii Atomowej czy Państwowa Agencja Atomistyki. Wyzwaniem dla nich będzie również szersze informowanie społeczeństwa czy powtórne szkolenie odpowiedniej kadry, która po poprzednim zaprzestaniu rozwoju tego typu energii została mimowolnie rozproszona po Europie. Z raportu Marcina Tatarzyńskiego⁵⁹³ o perspektywach rozwoju energii atomowej w Polsce wynika, że zapotrzebowanie na energię będzie cały czas rosło – co pomimo nadmiaru mocy – wymusi w ciągu 20 lat zamknięcie starych elektrowni i wybudowanie nowych. Polska zobligowana umowami międzynarodowymi musi zredukować emisję dwutlenku węgla co stwarza problem dla elektrowni węglowych, a źródła odnawialne też nie wydają się wystarczającym rozwiązaniem. Wiadomo, że nie pozostają one obojętne dla środowiska, są nieproporcjonalnie drogie, a co więcej nie będą w stanie w najbliższym czasie zapewnić energii dla całego kraju. Są jednak rozwiązaniem wspieranym i zapewniającym bezpieczeństwo energetyczne regionów bogatych w źródła energii odnawialnej.⁵⁹⁴

Według badań, które zleciła Państwowa Agencja Atomistyki⁵⁹⁵, a także badań CBOS⁵⁹⁶ od 2004 roku było można zauważyć stopniowy wzrost poparcia dla atomu czy rozwiązań z jego użyciem w Polsce. Ten sam raport informuje, że po trzęsieniu ziemi i awarii elektrowni jądrowej Fukushima I, stosunek Polaków do takiej inwestycji zmienił się na bardziej negatywny. Zwolennicy takich przedsięwzięć to najczęściej osoby młode posiadające wyższe wykształcenie – pomimo tego od roku 2009 liczba zwolenników spadła o 10 punktów procentowych. Największym powodem niezadowolenia społeczeństwa w tej sprawie jest bezpieczeństwo takiej elektrowni. Według ww. badań 80 % Polaków boi się awarii, a ponad połowa skażenia lub odpadów promieniotwórczych. Dlatego elektrownie muszą spełnić określone normy, których wymagania są znaczące. Poziom zabezpieczeń jednak jest coraz wyższy co przemawia za budowaniem nowych elektrowni.⁵⁹⁷

Coraz większe znaczenie energii atomowej oraz służb bezpieczeństwa jądrowego determinuje również fakt, że obecnie w promieniu 300km od granic Polski jest aż 11 elektrowni jądrowych: w Szwecji, Niemczech, Słowacji, Węgrzech, Ukrainie, Litwie i Czechach a w planach są następne cztery. Według prognoz Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej (IAEA) do 2030 r. moce elektrowni w Europie Wschodniej mają się potroić⁵⁹⁸. Gdyby choć jedna z nich uległa awarii Polska także byłaby zagrożona w większym lub mniejszym stopniu w zależności od tego jakie byłyby warunki pogodowe. Jeśli chodzi o inne sytuacje to nawet gdyby osoby

593 M. Tatarzyński, *Perspektywy rozwoju energii atomowej w Polsce*, "Bezpieczeństwo Narodowe" 2006, vol. 1, s. 30.

594 Rada do Spraw Atomistyki, *Strategia rozwoju atomistyki w Polsce*, Warszawa 2006, s. 5.

595 M. Tatarzyński, op. cit., s. 32.

596 (<http://www.elektrownia-jadrowa.pl/cbos-opublikowal-wyniki-badan-dotyczacych-poparcia-spoecznego-dla-budowy-pierwszej-w-polsce-elektrowni-jadrowej-magdalena-szlaz-elektrownia-jadrowa-pl.html>) [dostęp dnia 14 kwietnia 2013r.]

597 Awaria w Three Mile Island była z przyczyny człowieka. Awaria w Czarnobylu powstała w skutek nieudanego i źle zaplanowanego eksperymentu natomiast przestarała Fukushima I to elektrownia budowana pod koniec lat 60. Łatwo zauważyć, że każda większa awaria to wynik nieprzemyślanych decyzji lub winy człowieka.

598 http://www.rp.pl/artyku/158168,272868_Bedzie_szybko_przybywac_elektrowni_atomowych.html [dostęp dnia 29 kwietnia 2013].

niepowołane dostały się do środka elektrowni i tam dokonały jakiejś eksplozji czy wywołały wybuch w reaktorze to ściany które chronią elektrownie zatrzymałyby substancje radioaktywne w środku i zapobiegłyby jakimkolwiek skażeniu. Jednak gdyby taki atak nastąpił nastroje społeczeństwa wobec inwestycji mogłyby się zdecydowanie pogorszyć.⁵⁹⁹ Podstawowym źródłem przekonania, iż Polska stoi na progu wejścia do krajów posiadaczy elektrowni atomowej są kolejne plany „Polityki energetycznej Polski”, a zwłaszcza „Polityka energetyczna Polski do 2030 roku”.⁶⁰⁰ Jest to dokument przyjęty przez Radę Ministrów dnia 10 listopada 2009 roku. Na szczególną uwagę zasługuje tutaj cały punkt czwarty o nazwie „Dywersyfikacja struktury wytwarzania energii elektrycznej poprzez wprowadzenie energetyki jądrowej”.⁶⁰¹ Ma on istotne znaczenie nie tylko na to dla zapewnienia Polsce bezpieczeństwa energetycznego na najbliższe lata, czy na ochronę klimatu ze względu na pakiet klimatyczny. Zgodnie z tym dokumentem w najbliższych latach Państwowa Agencja Atomistyki zostanie przygotowana do pełnienia roli dozoru jądrowego i radiologicznego dla potrzeby energetyki jądrowej. Natomiast dotrzymanie terminu i uruchomienie pierwszej w Polsce komercyjnej elektrowni jądrowej wymaga - poza zmianą prawa i wsparciem działań Państwowej Agencji Atomistyki - głównie wielkich nakładów finansowych. Obniżenie emisji zanieczyszczeń przy równoczesnym zachowaniu wydajności ekonomicznej może odbyć się tylko poprzez rozwój energetyki jądrowej. Minimalizacja zagrożeń, szerokie konsultacje społeczne, a także szkolenie kadry to główne założenia polityczne związane z energetyką jądrową. Głównymi celami są przede wszystkim dostosowanie prawa, szkolenie i wzmocnienie istniejącej już kadry w zakresie energetyki jądrowej i bezpieczeństwa radiacyjnego. Na potrzeby społeczeństwa potrzebna jest szeroko zakrojona informacja na temat działań nie tylko w związku z budową, lokalizacją elektrowni i składowisk odpadów promieniotwórczych, ale też z profitami czy zagrożeniami płynącymi z tego tytułu. Celem również jest utworzenie zaplecza naukowców i specjalistów z tej dziedziny, a także zapewnienie sobie trwałego dostępu do paliwa jądrowego. Pomimo tego że w krajach takich jak Niemcy wdrażany jest plan zamykania elektrowni atomowych zapoczątkowany przez rząd Gerharda Schrödera, to kraje takie jak na przykład Francja czy Finlandia inwestują w kolejne obiekty jądrowe. Na arenie międzynarodowej można zaobserwować coraz więcej inwestycji w rozwój energetyki jądrowej, a jej znaczenie z roku na rok wzrasta. Najbardziej realnym zagrożeniem będą same odpady radioaktywne, które są nieuniknione w procesie wykorzystywania paliwa jądrowego. Jednak różnica między wykorzystywaniem węgla a uranu jest kolosalna. Dla przykładu w przypadku węgla rocznie zużywa się około 3 mln ton w jednej elektrowni, podczas gdy uranu tylko 25 ton. Największą różnicę stanowią same odpady, których w przypadku węgla jest około 7 mln ton, a gdy mowa o uranie jest to „tylko” tona, która może zostać skrytalizowana po to by móc ją bezpiecznie utylizować.⁶⁰² Konieczne jest istnienie organu, który będzie czuwał nad gospodarowaniem odpadami radioaktywnymi. Polska rozpoczynając inwestycję budowy elektrowni atomowej musiałaby wybrać także dostawcę uranu. Nie jest to jednak zależność tak ścisła jak np. z gazem ziemnym ze względu na to iż wiele państw posiada takie złoża uranu a ich transport nie wymaga budowania np. gazociągów. Dlatego trudno tutaj mówić o uzależnieniu od dostawcy tak jak ma to miejsce w przypadku gazu, co może mieć odzwierciedlenie

⁵⁹⁹ M. Tatarzyński, op. cit., s. 33.

⁶⁰⁰ Ministerstwo Gospodarki, Załącznik do uchwały nr 202/2009 Rady Ministrów, Polityka energetyczna Polski do 2030 roku, Warszawa 2009.

⁶⁰¹ Tamże s. 16-18.

⁶⁰² M. Tatarzyński, op. cit., s. 37.

głównie w tym że będzie to obok energii odnawialnej i pochodzącej z węgla źródło uzupełniające⁶⁰³. Niemniej sposób transportu materiałów promieniotwórczych musi być regularnie kontrolowany. Sama elektrownia jednak, wysypisko odpadów radioaktywnych czy nawet sam reaktor nie są groźne dla człowieka. Istotne natomiast dla jego życia i zdrowia jest promieniowanie, z którym człowiek styka się na co dzień. Najważniejszym promieniowaniem – tym bez którego w praktyce nie byłoby na ziemi życia jest promieniowanie pochodzące od słońca.⁶⁰⁴ Można rozróżnić kilka rodzajów promieniowań: Alfa i Beta – które dla człowieka są mało szkodliwe i spokojnie może je zatrzymać sam człowiek czy kilkumilimetrowa płytka aluminium. Natomiast promieniowanie Gamma czy neutronowe jest bardzo ciężkie do zatrzymania – a może to uczynić tylko woda, kilkumetrowa warstwa betonu czy ołów. Mimo wszystko każdy radioaktywny pierwiastek rozpada się i może trwać to od kilku sekund czy dni aż po miliardy lat. Wyjaśniając zagrożenie promieniowania należy mieć na uwadze szczególną rolę Państwowej Agencji Atomistyki w związku działaniami związanymi z ochroną bezpieczeństwa jądrowego czy ochroną radiologiczną. Istotne jest także badanie sytuacji radiacyjnej w Polsce. W celu wyjaśnienia zadań i kompetencji Państwowej Agencji Atomistyki należy przyrzeć się nie tylko rozwojowi atomu na świecie czy programowi budowy elektrowni atomowej w Polsce, aczkolwiek także konieczne jest sięgnięcie do elementarnych podstaw z zakresu fizyki by przedstawić najważniejsze zagrożenia i rozwiązać wątpliwości, na temat istotnego wpływu Państwowej Agencji Atomistyki na bezpieczeństwo naszego kraju. Warto wspomnieć czym zatem jest tak ważne dla naszego życia i zdrowia promieniowanie. To przede wszystkim przenoszenie energii, która może być wysyłana na odległość w różnej postaci – ciepła czy światła jak np. w przypadku słońca lub z źródeł sztucznych takich jak kuchenka mikrofalowa. Źródeł promieniowania w naszym otoczeniu jest wiele – dlatego konieczność zdania sobie sprawy z tego oraz nadzorowanie i kontrola wszystkich ognisk jest zadaniem Państwowej Agencji Atomistyki.

Ogromne dawki promieniowania - takie, które wystąpiły przykładowo u pracowników którzy walczyli z awarią w Czarnobylu w 1986 r. – mogą skończyć się nawet śmiercią⁶⁰⁵. Jednakże trudno powiedzieć co może się stać gdy organizm otrzyma niewielką dawkę – powszechnie uważa się że organizm może tolerować utratę nieznaczącej części komórek przy niewielkim promieniowaniu które zależy nie tylko od jego siły ale też od czasu i wielkości obszaru jaki został napromieniony. Same zmiany genetyczne przy wielkich dawkach mogą doprowadzić do choroby nowotworowej lecz człowiek nie jest w stanie określić czy małe dawki mają realny wpływ na tego typu zmiany. Nie można wyeliminować zagrożenia promieniowania z naszego życia lecz trzeba nauczyć się z nim żyć i ograniczać je do minimum. Państwowa Agencja Atomistyki działa właśnie na rzecz informacji i stara się chronić radiologicznie nasz kraj.⁶⁰⁶ Dla osób które pracują w warunkach narażonych na szkodliwe działania radioaktywne, dawka ta nie powinna przekraczać 20 mSv na rok. Tacy pracownicy muszą przejść specjalne szkolenia z instrukcjami jak unikać takiego szkodliwego promieniowania.⁶⁰⁷ Z tych względów niezbędne jest przygotowanie Państwowej Agencji Atomistyki

603 Tamże, s. 39- 43.

604 Promieniowanie i życie" ulotka z serii "Ochrona przed promieniowaniem 1" - Departamentu Szkolenia i Informacji Społecznej Państwowej Agencji Atomistyki oraz Polskiego Towarzystwa Nukleonicznego - Warszawa 1991.

605 Czernobyl: od katastrofy do procesu, W. Siwiński, Warszawa, 1989, s. 197-200.

606 Tamże

607 Tamże.

do pełnienia funkcji dozoru jądrowego określonego w ustawie Prawo atomowe z dnia 29 listopada 2000 r.⁶⁰⁸ – czyli nadzoru nad bezpieczeństwem jądrowym i ochroną radiologiczną na terenie Polski. Dozór jądrowy to także ocenianie i licencjonowanie technologii oraz poszczególne etapy budowy, uruchomienie i działanie elektrowni jądrowych.⁶⁰⁹

2. Podstawa prawna Państwowej Agencji Atomistyki

Początki Państwowej Agencji Atomistyki sięgają roku 1956 r. w którym po raz pierwszy rozpoczęła działania w zakresie regulacji spraw związanych z energetyką jądrową. Wtedy to uchwałą Prezydium Rządu został powołany Pełnomocnik do spraw wykorzystania Energii Atomowej, a w 1973 r. mocą ustawy utworzono Urząd Energii Atomowej. Przez krótki czas działało na mocy ustawy z 1976 r. Ministerstwo Energetyki i Energii Atomowej, lecz zostało zlikwidowane, a sprawami energetyki do czasu utworzenia Państwowej Agencji Atomistyki zajmował się Pełnomocnik Rządu ds. Energetyki jądrowej⁶¹⁰. Państwowa Agencja Atomistyki została utworzona Ustawą z dnia 27 lutego 1982 r. o utworzeniu Państwowej Agencji Atomistyki⁶¹¹. Kompetencje PAA zostały określone w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 2 kwietnia 1982 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Państwowej Agencji Atomistyki⁶¹². Państwowa Agencja Atomistyki jest typowym organem państwowego dozoru jądrowego, zwanego czasem urzędem regulującym w zakresie bezpieczeństwa jądrowego (Nuclear Regulatory Authority). Ponadto pełni swoją misję regulacyjno-kontrolną już od wielu lat, a więc posiadającym spore doświadczenie⁶¹³. Prezes Państwowej Agencji Atomistyki (PAA) jest centralnym organem administracji rządowej powołanym w celu wykonywania zadań państwa w zakresie udzielonych mu kompetencji. Prezes PAA jest organem właściwym w sprawach bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej. Jego działalność jest regulowana przez ustawę z dnia 29 listopada 2000 r. – Prawo atomowe⁶¹⁴, która wprowadziła jednolity system zapewniający bezpieczeństwo jądrowe oraz ochronę radiologiczną pracowników i ogółu ludności w Polsce. Później wprowadzono akty wykonawcze do ww. ustawy. Najbardziej istotne postanowienia ustawy dotyczą wydawania zezwoleń na prowadzenie działalności narażonej na działanie promieniowania jonizującego, obowiązków kierowników jednostek organizacyjnych, które wykonują swoją działalność przy możliwym udziale promieniowania oraz uprawnień Prezesa PAA do wykonywania kontroli i sprawowania nadzoru nad takimi pracami. Ustawa określa również inne zadania Prezesa PAA, o czym będzie mowa później. Nadzór nad działalnością Prezesa PAA od 1 stycznia 2002 r. sprawuje minister właściwy do spraw środowiska⁶¹⁵.

Przepisy związane pośrednio z bezpieczeństwem jądrowym i ochroną radiologiczną, które mają bezpośredni wpływ na całość działań PAA występują również w innych aktach prawnych. W szczególności należy tutaj wspomnieć o ustawie z dnia

⁶⁰⁸ Dz.U. 2001 nr 3 poz. 18.

⁶⁰⁹ <http://www.nettg.pl/news/109010/kontrola-pozytywna-ocena-dla-panstwowej-agencji-atomistyki> [Dostęp na dzień: 8 maja 2013r.].

⁶¹⁰ http://biurose.sejm.gov.pl/teksty_pdf_96/i-387.pdf [Dostęp na dzień: 8 maja 2013].

⁶¹¹ Dz.U. 1982 nr 7 poz. 64.

⁶¹² Dz.U. 1982 nr 12 poz. 89.

⁶¹³ Maciej Jurkowski „Bezpieczeństwo jądrowe i ochrona radiologiczna” - Biuletyn PAA – 2007, nr 3(69).

⁶¹⁴ Dz. U. z 2012 r. poz. 264

⁶¹⁵ Obecnie jest to Minister Środowiska.

19 sierpnia 2011 r. o przewozie towarów niebezpiecznych⁶¹⁶, ustawie z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim⁶¹⁷ oraz ustawie z dnia 21 grudnia 2000 r. o dozorze technicznym⁶¹⁸. Ustawodawca nie zapomniał także o szeregu regulacji na wypadek sytuacji awaryjnych takich jak Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2005 r. w sprawie planów postępowania awaryjnego w przypadku zdarzeń radiacyjnych które zawiera istotne przepisy dotyczące działania w sytuacjach zagrożenia zarówno na szczeblu krajowym ale także wojewódzkim czy zakładowym.⁶¹⁹ Rzeczpospolita Polska ratyfikowała ponadto szereg umów międzynarodowych w zakresie bezpieczeństwa jądrowego które zgodnie z Konstytucją RP są źródłem prawa powszechnie obowiązującego w kraju. Rzeczpospolita Polska jest również stroną Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (Euratom). Na jego podstawie strona polska zobowiązała się do przyjęcia wielu dyrektyw obejmujących obszar bezpieczeństwa jądrowego i konsekwentnego wprowadzania ich w polski system prawny.

3. Struktura organizacyjna Państwowej Agencji Atomistyki

Prezes Państwowej Agencji Atomistyki prowadzi działalność przy pomocy pozostającej pod jego bezpośrednim kierownictwem Państwowej Agencji Atomistyki. Jej organizację wewnętrzną określa statut nadawany przez ministra właściwego do spraw środowiska. Ze względu na planowane wdrożenie Programu Polskiej Polityki Jądrowej (PEJ) w 2011 r. dokonano gruntownej reorganizacji struktury wewnętrznej agencji, tak by lepiej przygotować ją do wykonywania przypisanych jej zadań oraz pełnienia roli urzędu bezpieczeństwa jądrowego⁶²⁰. W związku z tym, zarządzeniem Ministra Środowiska⁶²¹ został nadany PAA nowy statut, który zastąpił poprzedni z 2002 r. Regulamin wewnętrzny został zmieniony przez Prezesa PAA dzień później, zarządzeniem nr 4 z dnia 4 listopada 2011 r. Powyższe zmiany spowodowały istotne przekształcenia w strukturze wewnętrznej. Na przykład Departament Bezpieczeństwa Jądrowego i Radiacyjnego przekształcono w Departament Bezpieczeństwa Jądrowego, który obecnie odpowiada w całości za realizację zadań Prezesa w zakresie bezpieczeństwa jądrowego, w tym za funkcjonowanie systemu koordynacji kontroli i nadzoru nad obiektami jądrowymi. W samej jego strukturze podzielono Wydział Analiz i Obiektów Jądrowych na dwa wydziały. Utworzono Wydział Kontroli Obiektów Jądrowych, który zajmuje się planowaniem i przeprowadzaniem kontroli w obiektach jądrowych oraz wydawaniem uprawnień do wykonywania czynności mających istotny związek z bezpieczeństwem jądrowym i ochroną radiologiczną, utworzono także Wydział Analiz Obiektów Jądrowych sprawujący nadzór nad obiektami jądrowymi w kwestiach technicznych.

Wydzielono ponadto dwie nowe struktury: Wydział Odpadów Promieniotwórczych zajmujący się nadzorem i kontrolą nad postępowaniem z odpadami promieniotwórczymi w obiektach jądrowych i na składowiskach oraz Wydział Technologii Reaktorowych, który monitoruje rozwój

⁶¹⁶ Dz. U. Nr 227, poz. 1367 i Nr 244, poz. 1454.

⁶¹⁷ Dz. U. Nr 228, poz. 1368.

⁶¹⁸ Dz. U. Nr 122, poz. 1321, z późn. zm.

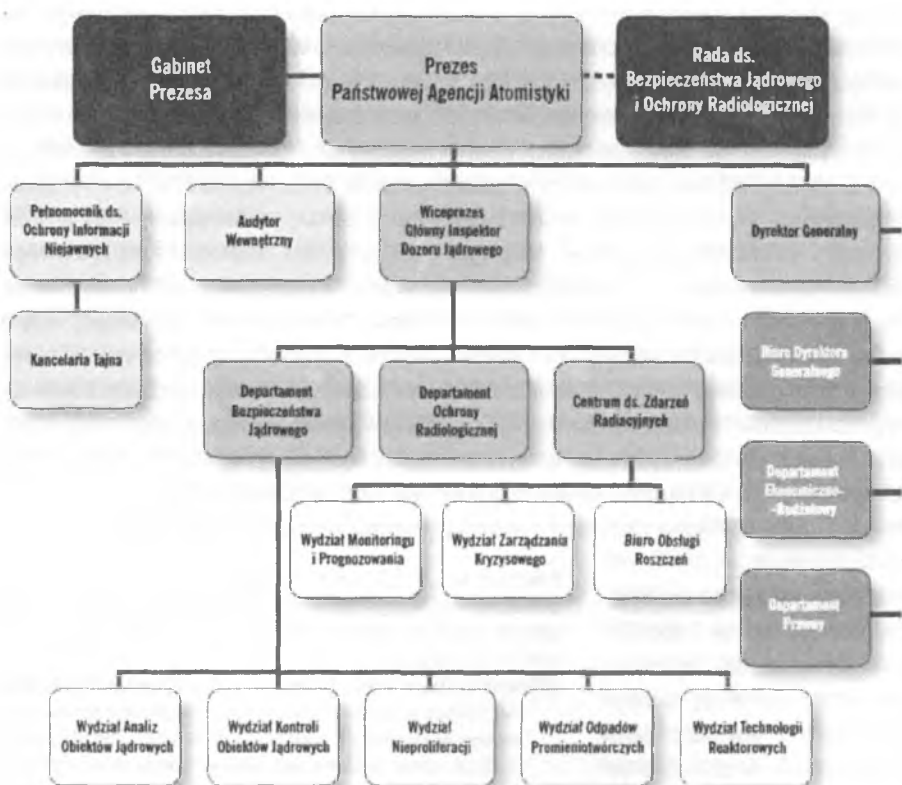
⁶¹⁹ Dz.U. 2005 nr 20 poz. 169.

⁶²⁰ Według ustawy z dnia 29 listopada 2000 r. Prawo Atomowe bezpieczeństwo jądrowe rozumie się jako osiągnięcie odpowiednich warunków eksploatacji, zapobieganie awariom i łagodzenie ich skutków, czego wynikiem jest ochrona pracowników i ludności przed zagrożeniami wynikającymi z promieniowania jonizującego z obiektów jądrowych.

⁶²¹ Zarządzenie nr 69 Ministra Środowiska z dnia 3 listopada 2011 r. w sprawie nadania statutu Państwowej Agencji Atomistyki.

technologii jądrowej na świecie i analizuje możliwość wprowadzenia innowacyjnych rozwiązań na grunt polski. Wydział Nieprolifracji zajmuje się ewidencją oraz kontrolą i nadzorem stanu materiałów jądrowych w Polsce. Jego działalność w dużej mierze skupia się na współpracy z organami międzynarodowymi w tym zakresie.

Departament Ochrony Radiologicznej odpowiada za całą materię związaną z zagrożeniem radiologicznym m.in. wytwarzanie, przetwarzanie, przechowywanie, składowanie, transport lub stosowanie materiałów jądrowych oraz obrót nimi, a także nadzór nad funkcjonowaniem urządzeń wytwarzających promieniowanie jonizujące (np. pracownice rentgenowskie). Oprócz tego sprawuje nadzór nad dodawaniem substancji promieniotwórczych do żywności i leków. Nad sytuacją radiacyjną kraju czuwa Departament ds. Zdarzeń Radiacyjnych. Wydzielono w nim Wydział Monitoringu i Prognozowania wykonujący samodzielne analizy i zbierający dane dotyczące sytuacji radiacyjnej kraju, a także Wydział Zarządzania Kryzysowego zajmujący się przyjmowaniem i weryfikacją informacji o zdarzeniach radiacyjnych. Zadaniem tego wydziału jest także ustalanie treści komunikatów dla ludności o sytuacji radiacyjnej w warunkach normalnych oraz w przypadkach zdarzeń radiacyjnych. Wydział ten dodatkowo odpowiada za poprawne funkcjonowanie Krajowego Punktu Kontaktowego, Zespołu Zarządzania Kryzysowego PAA oraz służby awaryjnej Prezesa PAA. Dotychczasową Radę ds. Atomi-



Źródło: Raport Działalność Prezesa Państwowej Agencji Atomistyki w 2011r.

<http://www.paa.gov.pl/sites/default/files/pictures/atomistyka2011a.pdf> [Dostęp na dzień 8 maja 2013 r.]

styki zastąpiła Rada ds. Bezpieczeństwa Jądrowego i Ochrony Radiologicznej, której profil jest lepiej dostosowany do pełnienia funkcji opiniotawczo-doradczej w nowych warunkach zmienionych priorytetów działalności Prezesa PAA, wynikających z wprowadzaniem Polskiego Programu Energetyki Jądrowej. Nowoutworzony Gabinet Prezesa przejął w całości problematykę współpracy z zagranicą i integracji europejskiej w zakresie dozoru jądrowego i ochrony radiacyjnej oraz zadanie informacji społecznej oraz kontaktu z mediami. Jednakże Gabinet odpowiada w szczególności za koordynację pracy komórek organizacyjnych.

Poza wyżej wymienionymi, w strukturze organizacyjnej PAA znajdują się się departamenty pomocnicze. Są to Departament Ekonomiczno – Budżetowy oraz Departament Prawny, który posiada kompetencje opiniotawcze aktów prawnych, a także zapewnia zastępstwo procesowe Prezesa i agencji. Biuro Dyrektora Generalnego zaś między innymi za realizację polityki personalnej PAA, nadzór nad przestrzeganiem przepisów BHP, koordynację udzielania zamówień publicznych czy utrzymanie systemów teleinformatycznych w Agencji.

Obecną organizację Państwowej Agencji Atomistyki przedstawia schemat.

4. Kompetencje i zadania Państwowej Agencji Atomistyki

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 listopada 2000 r. Prawo atomowe, do zakresu działań Prezesa PAA należy wykonywanie zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej kraju, ze szczególnym uwzględnieniem wymienionych w ustawie zadań. Według raportu rocznego Prezesa PAA z roku 2011 szczególną uwagę poświęca się m. in. przygotowywaniu projektów dokumentów dotyczących polityki państwa w obszarze zapewnienia bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej, uwzględniających program rozwoju energetyki jądrowej oraz zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne. Władcza forma działalności PAA przejawia się głównie w sprawowaniu nadzoru nad działalnością powodującą lub mogącą powodować narażenie ludzi i środowiska na promieniowanie jonizujące oraz przeprowadzanie kontroli w tym zakresie, jak również wydawanie decyzji w sprawach zezwoleń i uprawnień związanych z tą działalnością. Każda decyzja poprzedzona jest analizą i oceną przedstawionej dokumentacji każdego z użytkowników źródeł promieniowania jonizującego. Analizie jednak poddawane są również motywy podjęcia działalności związanej z narażeniem na promieniowanie, proponowane limity użytkowe dawek, program zapewnienia jakości prowadzonej działalności oraz plan postępowania awaryjnego w przypadku zdarzenia radiacyjnego w danym zakładzie. W roku 2011 wydano 365 zezwoleń na wykonywanie działalności zagrożonych promieniowaniem jonizującym, 200 aneksów do zezwoleń, czyli zmian w dotychczasowych zezwoleniach i 81 decyzji o rejestracji podmiotu prowadzącego działalność narażoną na promieniowanie.⁶²²

Za kontrolę jednostek organizacyjnych prowadzących działalność przy udziale promieniowania odpowiada Departament Ochrony Radiologicznej. Kontrole odbywają się według określonych cykli, odrębnych dla każdej formy działalności i stopnia zagrożenia. Jednostki organizacyjne, które nie wykazały dużego stopnia zagrożenia niepożądanymi zdarzeniami radiacyjnymi oraz charakteryzujące się wysoką kulturą bezpieczeństwa osób w nich zatrudnionych są zwolnione z rutynowych kontroli. W takich przypadkach nadzór nad działalnością polega na analizie sprawozdań z działalności.

⁶²² <http://www.paa.gov.pl/sites/default/files/pictures/atomistyka2011a.pdf> [dostęp na dzień 23 marca 2013].

Państwowa Agencja Atomistyki wykonuje również zadania wynikające z zobowiązań Polski w zakresie prowadzenia ewidencji i kontroli materiałów jądrowych (obecnie 6 jednostek organizacyjnych jest użytkownikami takich materiałów), ochrony fizycznej materiałów i obiektów jądrowych (reaktory MARIA i EWA), szczególnej kontroli obrotu z zagranicą towarami i technologiami jądrowymi oraz innych zobowiązań wynikających z umów międzynarodowych dotyczących bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej⁶²³. Prezes PAA wydaje również zalecenia techniczne i organizacyjne w sprawach bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej mające charakter władczy.

Z kolei niewładczą formą działania jest wykonywanie zadań związanych z oceną sytuacji radiacyjnej kraju w warunkach normalnych i w sytuacji zdarzeń radiacyjnych oraz przekazywanie właściwym organom i ludności informacji na ten temat. Dalej wymieniono zadania wynikające z pełnienia funkcji społeczno-organizacyjnej, takie jak prowadzenie działań związanych z informacją społeczną. Ważna jest też edukacja i popularyzacja oraz informacja naukowo-techniczna i prawna w zakresie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej. W zakres tego wchodzi również przekazywanie ludności informacji na temat promieniowania jonizującego i jego oddziaływania na zdrowie człowieka i środowisko, a także informowanie o możliwych do zastosowania środkach zaradczych w przypadku wystąpienia zdarzeń radiacyjnych (od lipca 2011 r. z wyłączeniem promocji wykorzystania promieniowania jonizującego, a w szczególności promocji energetyki jądrowej).

Dokonując analizy zadań PAA, należy wspomnieć również o obowiązku współdziałania z organami administracji rządowej, takimi jak Służba Celna czy Straż Graniczna, a także - administracji samorządowej w sprawach związanych z bezpieczeństwem jądrowym, ochroną radiologiczną oraz w sprawie badań naukowych w dziedzinie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej.

Przez PAA przygotowywane są również opinie w zakresie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej do projektów działań technicznych związanych z pokojowym wykorzystaniem energii jądrowej na potrzeby organów administracji rządowej i samorządowej. W związku z tym ustawa - prawo Atomowe nakłada na Prezesa PAA także obowiązek wykonywania zadań związanych z obronnością i obroną cywilną kraju oraz ochroną informacji niejawnych, które wynikają z odrębnych przepisów.

Kolejnym zadaniem jest współpraca z właściwymi jednostkami innych państw i organizacjami międzynarodowymi w kwestiach objętych ustawą oraz wspieranie kontaktów polskich jednostek naukowych i przemysłowych z tymi organizacjami. Jednakże począwszy od 1 lipca 2011 r. to ostatnie zadanie zostało wykreślone z ustawy – Prawo atomowe. Materie projektowania prawa i opiniowania go uzupełniają kolejne punkty odnoszące się do zadań opracowywania projektów aktów prawnych w zakresie objętym ustawą i uzgadnianie ich z innymi organami państwowymi w trybie określonym w regulaminie prac Rady Ministrów oraz

opiniowanie projektów aktów prawnych opracowanych przez uprawnione organy.

Obowiązkiem Prezesa PAA jest również przedstawianie Prezso-
wi Rady Ministrów corocznych

623 Doniosłość tego zadania wiąże się z koniecznością transponowania do polskiego porządku prawnego przepisów prawa międzynarodowego np. Dyrektywy Rady 2009/71/Euratom z dnia 25 czerwca 2009 r. ustanawiającej wspólnotowe ramy bezpieczeństwa jądrowego oraz ratyfikacji przez Polskę Protokołu zmieniającego Konwencję wiedeńską z 1963 r. o odpowiedzialności cywilnej za szkody jądrowe, sporządzonego w Wiedniu dnia 12 września 1997 r.

sprawozdań ze swojej działalności oraz ocen stanu bezpieczeństwa jądrowego i stopnia ochrony radiologicznej kraju. W ten sposób urzeczywistnia się nadrzędność i kontrola Prezesa Rady Ministrów nad organem centralnym pełniącym dozór jądrowy. Przy okazji wymieniania zadań Prezesa PAA można wspomnieć również o dodatkowym zadaniu którym jest od 1990 r. obsługa roszczeń byłych pracowników Zakładów Przemysłowych R-1 (ZPR-1) w Kowarach⁶²⁴.

5. Podsumowanie

Problematyka jaką zajmuje się Państwowa Agencja Atomistyki, jest bardzo rozległa, niemniej jednak ten krótki zarys pozwala twierdzić, iż dyscypliny skryte we wspólnej nazwie „atomistyka”⁶²⁵ zawierają w sobie nie tylko badania naukowe, które służą poznaniu i rozszerzeniu wiedzy o otaczającym świecie, ale również szereg działań o różnym charakterze, dzięki którym można w praktyce zająć się problemem atomu, energii jądrowej, jej wykorzystania czy też chronienia się przed nią.

W związku z wyżej wymienionymi zadaniami Państwowej Agencji Atomistyki został podjęty szereg inicjatyw zaczynając od stworzenia dostosowanych podstaw instytucjonalnych⁶²⁶ - tak by bezpiecznie można było ten program wdrożyć – po określenie zmian ram prawnych. Jeśli chodzi o przyszłość oczywiste wydają się konsultacje społeczne na temat programu „Polskiej energetyki jądrowej”⁶²⁷, a także analiza miejsca w którym zostanie wybudowana elektrownia jądrowa, a co za tym idzie miejsca odpadów radioaktywnych, razem z projektem stanowiska czy przygotowaniem jego budowy, a także rozpoznawanie zasobów uranu na terytorium Polski i budowa zaplecza naukowo badawczego w którym będzie odkrywać się nowe technologie, a zwłaszcza przeprowadzone zostaną prace nad synergią węglowo – jądrową.⁶²⁸ Jest to niezwykle ważne i kluczowe zadanie dla zapewnienia nie tylko bezpieczeństwa energetycznego Polski, ale przede wszystkim – co najważniejsze – zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom. Państwowa Agencja Atomistyki to niezwykle ważna instytucja, która wpływa na szeroko rozumiany rozwój i edukację kadr w zakresie fizyki a także ma ważny wpływ na edukację samych obywateli – których uświadamia o zagrożeniach i korzyściach płynących z atomu. Obecnie wraz z postępem prawnym, a także wkraczaniem Polski do programu energetyki jądrowej, można zauważyć nie tylko zmiany strukturalne w Państwowej Agencji Atomistyki, ale także należy wnioskować iż zakres kompetencji związanych z nadzorem jądrowym będzie się stopniowo powiększał. Polepszanie, udoskonalanie i rozwój prawa w zakresie atomistyki powinien w przyszłości doprowadzić do urzeczywistnienia się wizji Państwowej Agencji Atomistyki jako Agencji nie tylko takiej, do której sami obywatele mają zaufanie i która jest potrzebna, ale także stworzy obraz organu pełniącego bardzo istotną działalność, jaką jest dozór jądrowy, i w sposób sprawny realizującego swoje podstawowe zadania.

624 wynika to z pełnienia w przeszłości funkcji organu założycielskiego Zakładu Zastosowań Techniki Jądrowej POLON. ZPR-1 to kryptonim zakładów przeróbki rud uranu działających w Polsce po II wojnie światowej. Do tego celu zostało powołane Biuro Obsługi Roszczeń w Wydziale Ochrony Radiacyjnej.

625 Rada do Spraw Atomistyki, op. cit. , s 5.

626 według Autorów coraz większe znaczenie będzie przejmować PAA z Prezesem jako organem centralnym na czele.

627 wydaje się, że dobrym rozwiązaniem byłoby przeprowadzenie referendum w sprawie ewentualnego wdrożenia w życie planów zbudowania elektrowni jądrowej.

628 Ministerstwo Gospodarki, dz. cyt., s. 16 – 18.